

Роман Лехнюк,
аспірант кафедри новітньої історії України
Львівського національного університету
імені Івана Франка

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ В ГАЛИЧИНІ НА ЗЛАМІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ У ВИСВІТЛЕННІ ГАЗЕТИ «РУСЛАН»

Часопис «Руслан», започаткований у Львові в 1897 році як орган українського християнсько-суспільного руху, серед ключових засад якого було досягнення українсько-польського порозуміння як умови для розгортання «органічної праці». На практиці ж міжнаціональна напруга в Галичині мала тенденцію до зростання, особливої в роки, коли галицьким намісником був Леон Пінінський (1898–1903). У цій ситуації редакція «Руслана» зайняла позицію між радикальними українськими і польськими політичними силами, різко критикуючи польську адміністрацію та громадськість за непоступливість і водночас закликаючи українських націонал-демократів вилучити зі свого політичного арсеналу винятково опозиційну тактику і зайняти гнучкішу позицію. Дослідження матеріалів часопису дає змогу вийти поза межі традиційної біполярної оцінки українсько-польського конфлікту на зламі ХІХ–ХХ століть, відкрити середовища, які розуміли політичний процес як взаємодію опонентів, а не як боротьбу ворогів на знищення.

Ключові слова: Газета «Руслан», християнсько-суспільний рух, українсько-польські відносини.

Загальноєвропейською тенденцією зламу ХІХ–ХХ ст. було поширення нових ідеологій, серед яких ключове місце займав націоналізм. У Центрально-Східній Європі, розподілений між двома імперіями – Російською і Австро-Угорською, «національне відродження» недержавних народів на цей час уже увійшло в політичну стадію. Інтереси націй нерідко вступали у протиріччя щодо певних територій, що вело до загострення міжнаціональних відносин. У цьому плані одним з найгостріших став українсько-польський конфлікт в австрійській Галичині.

Після невдачі « нової ери » серед українських і польських політичних сил утвердилася думка про безперспективність пошуку компромісу. Українські націонал-демократи, як ключова національна сила, перейшли до опозиційної тактики. Опозиційність стала фарватером їх політики. Позиції ж прихильників компромісу, так званого угруповання Олександра Барвінського, неухильно падали. Це зумовлювалося непоступливістю галицької влади у політичних і освітньо-культурних питаннях (наприклад, блокуванням Галицьким сеймом протягом п'яти років рішення про відкриття української гімназії у Станіславові), що в українському громадянстві загострювало відчуття прірви між національними потребами і реальним станом, на тлі відчуття безпорадності радикалізувало суспільні настрої.

Творцями польської політики в той час були три великі угруповання – краківські консерватори («станьчики»), подільські консерватори («подоляки») і націонал-демократи. Якщо перші з них намагалися дотримуватися тактики діалогу з українцями, то «подоляки» й ендеки категорично відкидали всі домагання українських політичних сил. На зламі століть відбувся перерозподіл впливів на користь «подоляків». Краківські консерватори, які тривалий час утримували провід у галицькій політиці, втрачали позиції. У 1898 р. посаду намісника залишив Євстафій Сангушко, у 1901 р. «станьчики» зазнали ще двох посадових втрат – віце-президента Крайової шкільної ради Міхала Бобжинського і маршалка сейму Станіслава Бадені. Натомість, на провідні позиції вийшли консерватори зі Східної Галичини (намісником призначено Леона Пінінського) і націонал-демократи (ендеки).

Хронологічні межі цього дослідження визначені часом перебування на посаді галицького намісника Л. Пінінського (1898–1903), коли українсько-польські відносини різко загострилися. Разом зі змінами в палітрі політичних сил Галичини (висунення на перші ролі не схильних до компромісів націонал-демократів), сама постать намісника певною мірою була уособленням загальної тенденції до конфронтації. «Його зарозумілість, яка нерідко переходила в брутальність, не мала меж; кожне чуже речення, що

суперечило його поглядам, сприймав з іронічною посмішкою, з переконанням у своїй розумовій вищості», – так характеризує Л. Пінінського відомий своїми відкритими спогадами про галицький політикум Казімеж Хлендовський [1, с. 54].

У світі галицької політики в той час єдиною силою, яка підтримувала пошук міжнаціонального порозуміння на ґрунті «новоєрівської» ідеї, був український християнсько-суспільний рух на чолі з Олександром Барвінським. Організаційними втіленнями руху стали Католицький русько-народний союз, а згодом політичне товариство «Руська громада». У 1890-х роках прихильникам О. Барвінського вдавалося утримувати провід в українській сеймовій і парламентській делегаціях, проте поступовий перехід до масової політики, радикалізація суспільства й організаційна слабкість самого руху призвели до поступової втрати передових позицій. Попри це, угруповання О. Барвінського було невід'ємною складовою суспільної дискусії, а заснований 1896 р. часопис «Руслан» – пресовий орган руху – брав активну участь у партійній полеміці.

Дослідження змісту цього періодичного видання є актуальним з огляду на відкриття нових джерел до вивчення українсько-польських відносин у Галичині на зламі ХІХ–ХХ ст. Видавці газети «Руслан» пропагували непопулярний підхід до українсько-польського питання, що передбачав пошук точок дотику, а не взаємного відштовхування, намагалися протистояти радикалізації суспільства, зберегти повагу до традиційних громадянських інститутів. В історіографії тему християнсько-суспільного руху та українсько-польських відносин у краї на зламі століть, проте з акцентом серед українських партій на УНДП та часописі «Діло», порушувала Олена Аркуша [2, с. 63-99; с. 268-314]. До теми християнсько-суспільного руху в контексті українсько-польських відносин зверталися також історики Андрій Кліш [3], Мар'ян Мудрий [4, с. 421-440], Тарас Антошевський [5, с. 23].

Метою статті є з'ясувати, як видавці «Руслана» і українські християнські суспільники загалом бачили проблематику українсько-польських відносин на зламі ХІХ–ХХ ст. Для цього слід простежити реакцію часопису на сецесію

українських депутатів Галицького сейму і українських студентів Львівського університету, сільськогосподарські страйки 1902 р., акцію Влодзімежа Козловського. Порівняння цієї реакції з оцінками інших політичних середовищ дасть змогу краще зрозуміти місце «Руслана» в тогочасній суспільно-політичній палітрі Галичини.

Основою джерельної бази дослідження є публікації на шпальтах газети «Руслан». Ці матеріали рідко привертали увагу дослідників як самостійний об'єкт дослідження. Науковий потенціал часопису як джерела полягає в широкому висвітленні поглядів християнських суспільників на актуальні питання суспільно-політичного і соціально-економічного життя Галичини і дає можливість розглянути їх під кутом зору, суттєво відмінним від поглядів представників найбільших у той час українських і польських політичних сил. Це безпосередньо стосується і погляду на міжнаціональну проблему в Галичині. Доповнюють інформацію про позицію видавців «Руслана» матеріали інших українських газет, із якими вів полеміку орган християнських суспільників («Діло», «Галичанин»).

У розумінні християнських суспільників, польсько-українське порозуміння – вигідне для обох сторін [6]. Умовами порозуміння дописувачі «Руслана» називали розширення мережі освітніх закладів з українською мовою навчання. У цьому контексті нетрадиційною для українських політичних сил була позиція «Руслана», супротивна ідеї поділу Галичини. Зазначалося, що поділ – не більше ніж романтична ідея, яка відвертає увагу суспільства від «позитивної роботи» [7]. Важливість останньої обґрунтовував Осип Маковей у статті «Поляки а ми», яку «Руслан» передрукував за чернівецькою «Буковиною» [8]. Прагнення до компромісів було не самоціллю, а оптимальним, на думку О. Барвінського та однодумців, способом покращити становище українців Галичини. У відповідь християнські суспільники зазнавали критики з боку народовської та русофільської преси, мовляв, за «угодовство», прислужництво владі, безпринципність [9].

За цих умов найкращими були стосунки християнських суспільників із краківськими консерваторами. Автор однієї зі

статей «Руслана» проводив паралелі між «станьчиками» і групою О. Барвінського, метою якої було донести правильність «угодової» політики: «Згадаємо лише, що одна частина праси (польської. – Р. Л.) давно наклеїувала станьчиків краківських зрадниками ідеї польської, хоч вони виключно придбали Полякам галицьким не то найширші конституційні права, але і визначне становисько політичне в Австрії» [10]. Пресовий орган краківських консерваторів («станьчиків») газета «Czas» користувався у редакції «Руслана» найбільшою повагою з-поміж інших польських часописів, хоча полеміка з ним також не була винятком [11].

Аналіз випусків газети «Руслан» показує, що в 1900–1901 рр. позиція християнських суспільників у питанні українсько-польських відносин зазнала змін. Про це свідчить значне зростання кількості публікацій на тему національних відносин, часто – доволі різкої тональності. Для цього було декілька причин. Перша – фіксоване «Русланом» зростання антиукраїнських настроїв у польській пресі, де усе частіше будь-які українські прагнення та законодавчі ініціативи трактували як «гайдамацтво» [12] і загроза польському «стану посідання». Загальній тенденції піддалися не тільки радикальні в національному питанні «Słowo Polskie» і «Dziennik Polski», але й поміркований «Czas», критика якого авторами «Руслана» почастишала [13]. Іншою причиною, на думку О. Аркуші, була політична тактика. Провал на парламентських виборах 1900 р. і зростання серед польських кіл погляду на «угодову» групу О. Барвінського як надміру коштовну змусило християнських суспільників шукати порозуміння з УНДП, з якою вони не різнилися у стратегічних завданнях, проте по-різному бачили шляхи їх реалізації [14, с. 70, 75]. Намаганням скинути зі себе тавро «угодовості» можна пояснити і найактивніше серед українських часописів висвітлення «Русланом» передвиборчої напруги напередодні сеймових виборів 1901 р. [15, с. 77].

Свідченням зміни політичної тактики християнських суспільників стала підтримка ними і безпосередня участь у сецесії українських депутатів Галицького сейму в червні 1901 р. Саме О. Барвінський від імені українського представництва проголосив заяву про вихід депутатів із

сейму. Така його позиція викликала вдоволення «Діла» [16] і подив русофільського «Галичанина» [17]. Однак до згоди християнських суспільників із народовцями не дійшло. Напередодні нових виборів останні уклали союз із русофілами, що для О. Барвінського і його прихильників було неприйнятним. Видавці «Руслана» різко негативно ставилися до русофільського руху і таврували його за «національний нігілізм» [18], називали «платними ренегатами» [19].

Сецесія та її трактування «Русланом» свідчать не тільки про зміну тактики, а й еволюцію ідейної платформи християнсько-суспільного руху загалом. Зміна балансу серед польських політичних сил на користь «подоляків» і ендеків унеможливила втілення традиційної тактики О. Барвінського – досягнення українських прагнень шляхом компромісів і сеймових ухвал. Практичними проявами стала позиція сейму щодо української гімназії у Станіславові і прийняття законопроекту про рентові оселі, проти якого активно виступали українці. Видавці «Руслана» писали про сецесію, що вона «не була ані несподіванкою, ані візантійством, ані маневром обчисленим на ефект, але актом конечности. Коли дехто думає, що се маневр пердвиборчий, то дуже помиляє ся, а так само і ті, що висловили, мовби з тими послами (українськими – *Р. Л.*) спільна робота була неможлива. Їх поступованє було до крайности терпеливе і уступчиве, але не найде ся ніякий посол і в будуччині, котрий посмів би на таке маловаженє пекучих і оправданих потреб руского народа бути байдужим» [20]. Визнання нової дійсності, відображене у цьому дописі, можна вважати свідченням відмови від «новоєрівської ідеї» українсько-польського порозуміння.

Ці зміни не означали, що християнські суспільники і редакція «Руслана» стають на позиції УНДП. А проявилось це в реакції часопису на такі прояви зростання міжнаціональної напруги в Галичині на початку ХХ ст., як сецесія українських студентів Львівського університету наприкінці 1901 р. і сільськогосподарські страйки влітку 1902 р. Студентську сецесію, спричинену неприхильним ставленням університетської адміністрації до мовних домагань українців, «Руслан» потрактував як необдуманий, проте вимушений і доконаний вчинок [21]. У статті в «Руслані» О. Барвінський,

який сам негативно поставився до вчинку студентів [22], закликав використати ситуацію для реалізації права українців на національний університет [23]. Непродуктивною вважав студентську сецесію й інший лідер християнсько-суспільного руху, професор університету та особа, що значною мірою впливала на редакційну політику «Руслана» – Кирило Студинський [24]. Імовірно, не бажаючи відкрито конфронтувати з «Ділом», видавці «Руслана» намагалися пом'якшувати тональність виступів своїх лідерів, уникали відкритого осуду сецесії. Аби згладити суперечності, християнські суспільники пропонували завершити сецесію влітку 1902 р. як таку, що вичерпала політичний потенціал [25]. Приводом стала позиція міністра віросповідань та освіти Вільгельма Гартля, який заявив про двомовність (утраквістичність) Львівського університету. Натомість редакція «Діла» вважала рескрипт міністра недостатнім і вітала рішення студентів продовжити сецесію [26], видавців «Руслана» таврувала як односторонців русофільського «Галичанина», який насторожено поставився до вчинку молоді [27], а їх обох – як часописи, що противляться українській справі [28].

Стосовно сільськогосподарських страйків у Східній Галичині, то видавці «Руслана» наголошували на соціально-економічних причинах заворушень [29], натомість про національне підґрунтя писали мимоволі й ситуативно [30]. Видавці ж «Діла» майже одразу акцентували на національному аспекті страйкового руху [31]. Правда, порівняно зі ставлення до студентської сецесії, у цьому випадку розбіжностей було менше. «Діло» писало: «Руска праса... поділила ся і тут на два табори: до одного табору належать всі часописи, що стоять на національнім ґрунті, до другого ж орган наших москвофілів» [32]. Обидва часописи засудили позицію «Галичанина», який стримано і подекуди критично писав про страйковий рух [33]. «Руслан» солідаризувався із народовським «Народним комітетом», який страйкарів закликав до легалізму та уникнення нереальних вимог [34]. Страйкова справа і реакція на неї польських кіл, зокрема підтримувана намісником Л. Пінінським ідея запровадити надзвичайний стан, активне

залучення жандармерії – все це звернуло увагу видавців «Руслана» на питання майбутньої державної приналежності Галичини. «Нині вже в Галичині чують ся Поляки, як у себе дома. І справді, она лише номінально лежить в Австрії і належить до країв її корони. Фактично она вже вилучена, заким той постулят буде переведений правно і формально. Не лише уряди і власти є наскрізь спольонізовані і пересяклі польським духом, не лише ціла автономічна, коштовна але і успішна машина у їх руках і вплив поваги латинського костела, але навіть і втискає ся польський шовінізм, де він повинен бути рішучо виключеним» [35].

Ще одним проявом загострення міжнаціональної напруги в Галичині, а також прямим наслідком страйків, стала так звана акція Влодзімежа Козловського – агітаційна поїздка заступника голови польського Центрального виборчого комітету, метою якої було зміцнення «польськості» у Східній Галичині, творення масиву місцевих осередків і протидія зростанню українського руху. Християнські суспільники виступили з осудом цієї акції [36]. Козловського автори часопису іронічно називало «польським месією» [37], ставили під сумнів масштабність польських віч [38] і фіксували негативні, на їх думку, наслідки польської акції [39].

Увагу редакції «Руслана» привернула активна участь в акції Козловського латинського духовенства. Римокатолицькі священики були учасниками заходів Центрального виборчого комітету, підтримували заходи польських політиків щодо спорудження у Східній Галичині нових костелів і каплиць. Це зумовило в українській пресі хвилю протестів і невдоволення. Але й тут «Руслан» виступав з поміркованих позицій. Засуджуючи польські наміри, християнські суспільники на шпальтах «Руслана» атакували радше польські часописи, ніж Церкву [40]. Українські ж націонал-демократи разом з русофілами відверто оскаржували в шовіністичних намірах римо-католицьке духовенство, зокрема львівського архієпископа Юзефа Більчевського [41].

Об'єктом польсько-українських суперечок стала Греко-католицька церква, насамперед митрополит Андрей

Шептицький. Значна частина публікацій «Руслана», як представника певною мірою консервативного руху, що шукав опору серед духовенства і мав клерикальні ознаки, присвячена захисту владики від закидів польської преси. Польські середовища твердили про зраду – перехід представника «давнього польського шляхетського роду» до греко-католицького обряду. В умовах загострення українсько-польських відносин кожна дія митрополита, спрямована на розвиток українства, викликала обурення польських часописів. Андрея Шептицького звинувачували в підтримці сецесії української молоді з Львівського університету наприкінці 1901 р. [42], втручання у вибори ректора університету [43], «рутенізації» учнів львівської гімназії імені Франца Йосифа [44]. Видавці «Руслана» спростовували ці закиди, а найактивніше полемізували з твердженням про митрополита Андрея як «зрадника польськості», обґрунтовуючи українське походження роду Шептицьких, а вибір обряду трактуючи як повернення до основ [45].

Злам XIX–XX ст. став критичним часом для українського християнсько-суспільного руху і загострення українсько-польських відносин було серед головних цьому причин. В умовах очевидного провалу політики «нової ери», О. Барвінському і його однодумцям довелося шукати місце поміж власним раціонально-поміркованим баченням шляхів міжнародної конфронтації в Галичині і суспільно-політичною реальністю. Матеріали часопису «Руслан» показують хитання християнських суспільників: риторика щодо польських середовищ стала різкішою, проте залишалася на позиціях пошуку точок дотику [46]. Нерідко їх приклади видавці «Руслана» шукали поза межами Галичини, зокрема наголошували на спільності проблем українців у Галичині й поляків у німецькій Познанщині, де ті зазнавали обмежень і тисків. У контексті дискусії щодо української гімназії у Станіславові як позитивний приклад наводили польсько-чеське порозуміння щодо гімназії у Цешинській області [47].

Водночас матеріали часопису «Руслан» не відтворюють цілісного образу християнсько-суспільного середовища та не

відображають справжніх причин втрати ним політичних позицій. Християнські суспільники не змогли перелаштуватися на опозиційну політику, якої вимагала політична кон'юнктура. Для народовців О. Барвінський і його прихильники залишалися «угодовцями» і суперниками [48]. Наростаючий українсько-польський конфлікт з небажанням чути іншу сторону не залишав шансів на позитивне політичне майбутнє тим силам, які апелювали до традиції співжиття двох народів на одній території. Але й за таких умов християнські суспільники не відходили від своїх ідейних засад, тоді як русофіли – інше консервативне середовище – перед загрозою занепаду пішли на союз з ідейним супротивником – поляками [49].

Список використаних джерел та літератури

1. Chładowski K. Pamiętniki / Do druku przygotował, wstępem i przypisami opatrzył A. Knot. – Kraków, 1957. – Т. II: Wiedeń (1881–1901). – S. 54.
2. Аркуша О. Український християнсько-суспільний рух у Галичині на початку ХХ століття: політичне товариство «Руська громада» / Олена Аркуша // Шляхами історії. Науковий збірник історичного факультету ЛНУ ім. Івана Франка. На пошану професора Костянтина Кондратюка. – Львів, 2004. – С. 63–99; Аркуша О. Українсько-польські відносини у Східній Галичині на початку ХХ століття: акція Влодзімежа Козловського 1902–1903 років // Вісник Львівського університету. Серія історична. – 2002. – Вип. 37/1. – С. 268–314.
3. Кліш А. Політична діяльність християнсько-консервативної течії наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. / Андрій Кліш. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.uagate.com/wp-content/uploads/2014/04/Klish.pdf>.
4. Мудрий М. Рукописні джерела до історії Християнсько-суспільного союзу в Галичині / Мар'ян Мудрий // До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – Київ; Львів, 2004. – Т. I. – С. 421–440.
5. Антошевський Т. До історії християнсько-суспільного руху в Галичині (90-і рр. ХІХ ст. – 1914 р.) / Тарас Антошевський. – Львів, 1997.

6. Поляк о Русинах // Руслан (Львів). – 1898. – Ч. 169. – 30 липня (11 серпня).
7. Поділ Галичини // Руслан. – 1897. – Ч. 116. – 24 травня (5 червня).
8. Поляки а ми // Руслан. – 1897. – Ч. 193. – 27 серпня (8 вересня).
9. Див., напр.: Мамелюки против п. Окуневского // Діло (Львів). – 1898. – Ч. 82. – 18 (30) березня; Нещирий // Діло. – 1897. – Ч. 219. – 27 вересня (9 жовтня); На село дурити... // Діло. – 1898. – Ч. 124. – 6 (18) червня; Хто пускає тумана? // Діло. – 1899. – Ч. 69. – 27 березня (8 квітня); Отъ напасти не пропасти! // Галичанин (Львів). – 1900. – Ч. 45. – 25 лютого (9 березня); Смехотворцы // Галичанин. – 1900. – Ч. 136. – 17 (30) червня.
10. Лож і клевета горою! // Руслан. – 1897. – Ч. 223. – 2 (14) жовтня.
11. Польске яйце Колюмба // Руслан. – 1899. – Ч. 90. – 24 квітня (6 травня).
12. Ерігоні hajdamaków // Руслан. – 1901. – Ч. 63. – 17 (30) березня; Політика цькованя // Руслан. – 1901. – Ч. 131.
13. Два польські консервативні дневники про руску справу // Руслан. – 1902. – Ч. 196. – 1 (14) вересня; Виповіджене війни русинам! // Руслан. – 1902. – Ч. 204. 11 (24) вересня.
14. Аркуша О. Український християнсько-суспільний рух. – С. 70, 75.
15. Там само. – С. 77.
16. Сецесія и абстиненція рускихъ послові // Діло. – 1901. – Ч. 142. – 26 червня (9 липня).
17. И камене возглаголятъ // Галичанин. – 1901. – Ч. 142. – 27 червня (10 липня).
18. Національні нігілісти // Руслан. – 1898. – Ч. 292. – 31 грудня (12 січня).
19. Час отверезити ся! // Руслан. – 1898. – Ч. 197. – 3 (15) вересня.
20. ¹Руска довго терпимість вичерпана // Руслан. – 1901. – Ч. 144. – 27 червня (10 липня).
21. Народна жалоба // Руслан. – 1901. – Ч. 263. – 21 листопада (4 грудня); Барвінський О. Доси були слова – тепер потреба діл // Руслан. – 1901. – Ч. 275. – 6 (19) грудня.
22. Аркуша О. Руська громада... – С. 82.
23. Барвінський О. Доси були слова – тепер потреба діл // Руслан. – 1901. – Ч. 275. – 6 (19) грудня.
24. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника НАН України, відділ рукописів. – Ф. 11

- (Барвінські). – Спр. 2483 / п. 149. – Арк. 54 зв. (Лист К. Студинського до О. Барвінського, 5 грудня 1901 р.), 56 (Лист К. Студинського до О. Барвінського, 15 лютого 1902 р.).
25. Справа університетської сецесії // Руслан. – 1902. – Ч. 70. – 27 березня (9 квітня).
 26. Заява // Діло. – 1902. – Ч. 71 і 72. – 29 березня (11 квітня).
 27. Голосъ публики въ деле сецесії русскихъ студентові // Галичанин. – 1901. – Ч. 264. – 25 листопада (8 грудня).
 28. Котяча музика // Діло. – 1902. – Ч. 71 і 72: Додаток. – 29 березня (11 квітня).
 29. Рільні страйки в Галичині // Руслан. 1902. – Ч. 157. – 16 (29) липня.
 30. Рільничі страйки // Руслан. – 1902. – Ч. 155. – 13 (26) липня.
 31. Хлопські стрейки // Діло. – 1902. – Ч. 158. – 17 (30) липня.
 32. Галицка і позакрайова праса о страйку руских хлопів // Діло. – 1902. – Ч. 161. – 20 липня (2 серпня).
 33. Спасаймо селянь-хлеборобовъ // Галичанин. – 1902. – Ч. 153. – 17 (30) липня; Кацапи про страйки // Руслан. – 1902. – Ч. 159. – 18 (31) серпня.
 34. Рільні страйки в Галичині // Руслан. 1902. – Ч. 157. – 16 (29) липня.
 35. Вспульна отчизна // Руслан. – 1902. – Ч. 159. – 18 (31) липня; Не Австрия а Польша! // Руслан. – 1903. – Ч. 32. – 9 (22) лютого.
 36. Агітатор др. В. Козловский // Руслан. – 1903. – Ч. 3. – 4 (17) січня; Агітаційна поїздка д-ра Козловского // Руслан. – 1903. – Ч. 48. – 28 лютого (13 березня).
 37. Польский «месия» // Руслан. – 1902. – Ч. 280. – 15 (28) грудня.
 38. Агітатор др. Козловский. – Руслан. – 1903. – Ч. 8. – 11 (24) січня.
 39. Польска гаката в Підволочисках // Руслан. – 1903. – Ч. 43. – 22 лютого (7 березня).
 40. Лицемери // Руслан. – 1902. – Ч. 63. – 17 (30) березня; Польска дяка // Руслан. – 1902. – Ч. 105. – 11 (24) квітня.
 41. Кс. арцибіскуп гакатистом // Діло. – 1903. – Ч. 20. – 25 січня (7 лютого); Латинство идеть // Галичанин. – 1903. – Ч. 15. – 19 січня (1 лютого).
 42. Напасть на ВПреосвященого Митрополита // Руслан. – 1902. – Ч. 6. – 8 (21) січня.
 43. Шукають виновника // Руслан. – 1903. – Ч. 228. – 8 (21) жовтня.
 44. Всепольска напасть на Впр. Митрополита // Руслан. – 1906. – Ч. 39. – 18 лютого (3 березня).

45. Див., напр.: Шляхта а люд // Руслан. – 1903. – Ч. 220. – 28 вересня (11 жовтня); Муринська мораль // Руслан. – 1904. – Ч. 211. – 19 вересня (2 жовтня).
46. Часопис закликав до аналізу політичних і етнографічних реалій без надмірної емоційності, зокрема стосовно визнання значної присутності поляків у Східній Галичині і нерозумності таврування їх як ворогів: Зденервоване // Руслан. – 1902. – Ч. 276. – 11 (24) грудня.
47. Чого можуть Поляки і Русини навчити ся із справи цешинської гімназії // Руслан. – 1901. – Ч. 69. – 25 березня (7 квітня).
48. Наші противники // Діло. – 1903. – Ч. 35. – 13 (26) лютого; Барвінщина rediviva? // Діло. – 1903. – Ч. 63. – 18 (31) березня.
49. Тенденції до зближення русофілів з польськими колами простежуються протягом досліджуваного періоду на шпальтах «Галичанина». Це стосується як оцінки сільськогосподарських страйків, так і діяльності намісника Л. Пінінського. Русофільська газета виправдовувала намісника, покладаючи провини на крайову адміністрацію, яка «или ничего не делаетъ или не умеетъ делатьъ» (Кризись въ наместничестве // Галичанин. – 1903. – Ч. 32. – 9 (22) лютого). Така оцінка Л. Пінінського різко контрастує з позицією звинувачуваного тим-таки «Галичанином» в угодовстві «Руслана» (Зміна намісника // Руслан. – 1903. – Ч. 95. – 16 (29) квітня).

R. Lekhniuk

UKRAINIAN-POLISH RELATIONSHIPS IN HALYCHYNA
AT THE TURN OF THE XIX–XX CENTURIES
IN THE COVERAGE OF THE MAGAZINE «RUSLAN»

Newspaper «Ruslan» was launched in Lviv in 1897 as a body of Ukrainian christian social movement, whose one of the principal elements was to come to Ukrainian-Polish agreement as a condition for the deployment of common cultural and educational cooperation. In fact, interethnic tension in Halychyna had a rising tendency, especially in 1898–1903 when the duties of Halychyna governor were performed by Leon Piniński. Under these circumstances, the editors of the magazine «Ruslan» took the stand between radical Ukrainian and Polish political forces. The editors of the newspaper severely criticized Polish administration and the public for obstinacy and at the same time urged Ukrainian national democrats to withdraw from their political arsenal of solely oppositional

tactics and to take a more flexible position. Research of the materials published on the pages of newspaper in question allows to cross the borders of traditional bipolar evaluation of Ukrainian-Polish conflict at the turn of the XIX–XX centuries, to open that surroundings, representatives of which understood the political process as the interaction of opponents and not as a destructive fight of enemies.

Key words: newspaper «Ruslan», christian social movement, Ukrainian-Polish relationships.

R. Lekhniuk

STOSUNKI POLSKO-UKRAIŃSKIE W GALICJI NA PRZEŁOMIE XIX I XX WIEKÓW W ODŹWIERCIEDLENIU CZASOPISMA «RUSLAN»

Czasopismo «Ruslan» zostało uruchomione we Lwowie w roku 1897 jako organ prasowy ukraińskiego ruchu chrześcijańsko-społecznego, którego zadaniem zasadniczym było osiągnięcie porozumienia ukraińsko-polskiego, jako umowy dla realizacji «pracy organicznej». W rzeczywistości napięcie narodowościowe w Galicji wsrastało, szczególnie w okresie rządów namięśnika Leona Pinińskiego (1898–1903). W tej sytuacji redakcja «Rusłana» zajęła pozycję między radykalnymi siłami politycznymi Ukraińców i Polaków, ostro krytykując administrację prowincji oraz społeczność polską za nieustąpliwość. Jednocześnie wydawcy czasopisma wzywali ukraińskich narodowych demokratów pozbyć się w arsenale politycznym wyjątkowo opozycyjnej taktyki i przyjąć elastyczne stanowisko. Analiza materiałów, publikowanych na łamach czasopisma, umożliwia wyjście poza ramy tradycyjnej bipolarnej oceny konfliktu ukraińsko-polskiego na przełomie XIX–XX wieków, stwarza badawcze możliwości dla zidentyfikowania środowisk, traktujących proces polityczny jako wzajemne oddziaływanie na siebie oponentów, a nie jako bezwzględną walkę na zniszczenie.

Słowa kluczowe: czasopismo «Ruslan», ruch chrześcijańsko-społeczny, stosunki ukraińsko-polski.